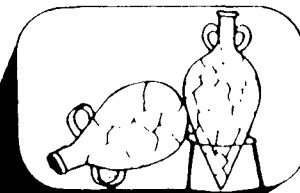

חדשות מן העבר

שלמה דורי – ארכיון ומוזיאון הרפת – יפעת

למסור להם פרה מכל סוג וסוג מתוך 3 הפרות אשר הראו לכם. באופן זה תמסרו להם 3 פרות: טובה, בינונית וגרועה. אני מקוה, שהפעם תביאו את הענין הזה לידי סידור החלטי.

בכבוד ד"ר רופין

בעית משלוח חלב

בעית משלוח החלב למחלבות העסיק את המשק בכל שלבי התפתחות הרפת בתקופה הראשונה. עדות לכך מצאנו במכתב מסוף דצמבר 1925 שנשלח לוועד המושב תל-עדשים על ידי החבר יעקב בשם "גרעין למחלבה בעתיד" והוא כותב, שהושג הסכם בין תל-עדשים, גניגר וקב' אחזה (כיום קב' שריד) על תור למשך 3 חדשים להובלת החלב משלושת המשקים לחיפה. תורה של תל-עדשים יהיה בינואר 1926. אולם, ברשותה של תל-עדשים נמצאים רק 2 כדים (כ"א 30 ליטר) ולכן הוא פונה לוועד המושב לאשר קניית עוד 4 כדים כדי להתחשב בהתפתחותה של הרפת. "הלא יש לקוות, שבזמן הכי קרוב יתרבה מספר נותני חלב והכמות תגדל ואין זאת שאלה של פרטים, כי אם שאלה כללית של המושב. בשם גרעין המחלבה העתידי

יעקב

30.12.25

מחלבות פרטיות

בסוף שנות העשרים ותחילת שנות השלושים, קמו בארץ כמה מחלבות פרטיות, אשר קלטו חלב מהמשקים שלא שיוקו את תוצרתם ל"תנובה". כך קמה בעפולה מחלבה בשם "עמק". חיים עזרן יליד רוסיה 1896, עלה

בתקופת העליה השנייה היה המשרד הארצישראלי ביפו בהנהלתו של ד"ר רופין, הכח המניע בהתישבות החקלאית בארץ. מלבד הדברים הגדולים, כמו רכישת קרקע, העלאת גופים להתישבות עליה, דאגה לתקציבים להקמת משקים – הוא היה כתובת גם לפתרון כל מיני בעיות קטנות, אשר התעוררו תוך כדי המעשה היומיומי. כך פונה קבוצת פועלים בהתישבות במרחביה בפברואר 1915 לד"ר רופין במכתב בו הם מספרים על קשיים שיש להם במכירת פרות. לשליח אשר הגיע מדגניה בהוראת יוסף ברץ הוצעה לו פרה בירותית, אשר נתנה 10 ליטר חלב ביום והוא פסל אותה בנימוק, "שלדגניה לא חשוב החלב", דגניה מעוניינת בפרה לגידול אשר עולה ביוקר, וזאת אשר מציעים לו לא מתאימה לגידול. במידה שיהיו זקוקים לחלב מוטב להם לקנותו ומרחביה מקבלת מכתב מדגניה בו הם מודיעים שלא יקנו פרות אצלם. תשובה דומה קיבלה מרחביה מתל-עדשים וזאת לאחר שד"ר רופין הודיע למרחביה למכור לתל-עדשים שתי פרות. גם לעסקה עם מזרע היה גורל דומה. אז כותב ד"ר רופין ב-2.3.1915 למרחביה וגוער בהם: "לפי דברי יוכבדזון לא נסדר עוד ענין הפרות החולבות, אשר עליכם היה למכור לקבוצת הפועלים במזרע. אני מצטער מאד כי פועלים של שתי חוות סמוכות של הקק"ל לא יוכלו לבוא ביניהן לידי איזה הסכמה ועלי להתערב בדבר. הנני מודיע לכם בזה את הבסיס, אשר על פיו תסדרו את הענין הנ"ל. תחלקו את הפרות החולבות שיש לכם ל-3 סוגים: טוב, בינוני, וגרוע. על קבוצת הפועלים במזרע להראות על 3 פרות בכל סוג המוצאות חן בעיניהם ועליכם

הון יסוד של 10,000 לא"י ומנפיקה 50 מניות של מייסדים בערך של 10 לא"י כל אחת ועוד 9,500 מניות רגילות של 1 לא"י כל אחת. החברה שמושבה בעפולה התקשרה עם עו"ד ד"ר ודש. אין לנו שום מידע מה עלה בגורלה ואם הגיעו הדברים לידי מימוש ואין לנו כל אינפורמציה על ההמשך. יתכן, שהנסיון נגמר בכשלון להקים גוף לשיווק פרטי.

אשמח מאד, אם למי מהקוראים ידועים פרטים על פרשה זאת, ותודה ליוסף עזרן, ארכיון המ"א עמק יזרעאל והארכיונים של מושב מרחביה ותל-עדשים.

ארצה ב־1921 והיה בקבוצת מקימי עפולה. בתחילה עסק בתעשיית רעפים למבנים, אשר הוקמו בעפולה ובישובי העמק. ב־1931 עזב עיסוק זה והקים בעפולה מחלבה בשם "עמק". הוא שיכלל את המחלבה ורכש ציוד חדיש. המחלבה קיבלה חלב מכפר-תבור, מכמה משקים פרטיים בעפולה, ממושב בלפוריה, כפר גדעון ומכמה משקים במושב מרחביה ותקופה מסוימת גם מבית-קשת. תוצרת המחלבה שווקה גם לחיפה, ת"א וירושלים. התוצרת הטובה הביאה גם את ילדי עפולה והם הזדמנו למחלבה כדי לטעום מהלבן והקפיר והשמנת. בעבודת המחלבה נעזר חיים עזרן באשתו פרידה ובשני בניה, אבינועם (בעתיד סגן ראש עיר עפולה) ויוסף (בעתיד עורך דין). מחלבת "עמק" התקיימה עד שנת 1950. יוסף עזרן נשא לאשה את הדסה, בתו של ד"ר גילמובסקי רופא "החקלאית", מוצר הענף ממש.

בנק במושב

בתקופה מאוחרת יותר, בראשית שנות השלושים, הוקמה במרחביה מחלבה לקבלת חלב מהחברים ואיחסונו עד המשלוח. אך התעוררה בעיה של חיבור המחלבה לרשת החשמל. במושב מרחביה לא היה חשמל עד אז. לשם חיבור לרשת החשמל (בתוכה גם המחלבה) דרש מאיר רוטנברג בעל חברת החשמל ערבות בנקאית בסך של 6 לירות א"י. הלך הח' כחולי בשם המושב לבנק הפועלים בעפולה וביקש ערבות. מנהל הבנק, בשמעו את הבקשה, ספק כפיים ואמר: "מאיפה יש לי כל כך הרבה כסף? כל הבנין לא שווה את הסכום הזה". כחולי מיואש נסע לברית-הפיקוח בת"א וסיפר שאף בנק לא מוכן לתת למרחביה ערבות על סך 6 לירות א"י. אמרו לו: "מה הבעיה? תקים במרחביה 'בנק הלואה וחסכון', תתקין חותמת כדת וכדין ותן לעצמך ערבות עבור רוטנברג". מאז היה למושב מרחביה בנק משלו והחותמת נמצאת שם עד היום הזה. חבל שהפטנט הזה לא יכול לפעול היום, המשקים היו נהנים.

היו נסיונות נוספים של הקמת מערכים לקליטת חלב והקמת רפתות. בידינו תעודה מעניינת משנת 1930. זאת מנייה בערך של 1 לא"י, אשר הנפיקה "חברת גידול בהמות ותוצרת חלב בע"מ בא"י". החברה מצהירה על

חברת גידול בהמות ותוצרת חלב בע"מ.
CATTLE RAISING AND MILK PRODUCT CO. LIMITED
 IN PALESTINE - 1921

Incorporated by the Government of Palestine under the Companies Ordinance 1921

Divided into
 50 Founders' Shares of L.P. 10 each, and
 9500 Ordinary Shares of L.P. 1 each.

CAPITAL 10,000
 ההון הכולל 10,000 ל"פ

50 מניות מייסדים כל אחת 10 לירות א"י-ישראליות
 9500 מניות רגילות כל אחת 1 לירה א"י-ישראלית אחת

SHARE CERTIFICATE No. 1550 מספר תעודת מניה

This is to certify that L. B. Scheraga the undersigned is the Registered Holder of one fully paid up Ordinary Share of L.P. 1 each, numbered 2135 to inclusive, in the Cattle Raising and Milk Product Co. Ltd., subject to the Memorandum and Articles of Association thereof.

החפודה הזאת היא לראיה ביד... כי הושרש בחור בעל... מניות רגילות... אחת מספר 2135 עד מספר... עד ככול שכל... חברה גידול בהמות ותוצרת חלב בע"מ בא"י ושם את חסותו בסמולה... בהתאם לחוקר החברה וחשנותיה... נפרד ונחתם בחותם החברה... ספולה יום א' ודש 5702 תר

Given under the common seal of the said Company at El-Azla this 28/12 day of 1921

[Signatures]
 DIRECTORS

החברה נוסדה ביום 28/12/21
 המנהלים: *[Signatures]*
 המזכיר: *[Signature]*

א. ב. שרעגה
 המזכיר

א. ב. שרעגה
 המנהלים

"טכנולוגיה של חלב" בכתבי הרבנים בימי הביניים

יונל רוזנטל וברוך רוזן

המעבדה לחקר החלב ומוצרים, מינהל המחקר החקלאי, מרכז וולקני, בית דגן

חלב טמא, שהרי חלב טמא אינו עומד, שאינו נקפה... וכשמעמידו עומד הטהור שבו והטמא נשאר עם הנסיון. לכן, "חלב גוי מותר לעשות ממנו גבינה או חמאה, אלא צריך לבשלו עד שילכו מהן צחצוחי החלב". גם המוצר הסופי ניתן לתיקון: "אם לקח חמאה מן הגוי ובשלה עד שהלכו להם צחצוחי החלב - הרי היא מותרת".

לדעתנו, ניתן להתחקות אחרי הסיבות לפסיקות אלה. במסגרת עיסוקו ברפואה, הרמב"ם תירגם לערבית וביקר את כתבות גאלן (Galen) (4). הוא היה מודע להרכב הכימי של החלב, ש"יש בו שלושה עצמים, החלק המימי והחלק הגביני והחלק הדשן (השומן)", ולתכונות החלבנים השונים: "חלב הבקר יותר עב שבחלבנים כלם, ויותר דשן שבהם. וחלב העז

צריכת מוצרי חלב על ידי היהודים התלווה לאורך הדורות על ידי פיקוח על הייצור כדי להבטיח ולמלא אחר דרישות חוקי הכשרות (2), בגלל הפרדה כמעט מוחלטת בין מקום ייצור החלב ומקום עיבודו למוצרים, פיקוח כזה נתקל לא פעם בקשיים מעשיים אמיתיים. לכן, רבנים ואנשי חשיבה יהודית ניסו למצוא דרכים להקל על יהודי הפזורות בהשגת מזון בסיסי והכרחי כחלב ומוצרים. את פסיקתם ניתן לעתים להסביר באמצעות טכנולוגיה מודרנית של חלב. לדוגמה, מעניינת ביותר הגישה בה נקט הרמב"ם לגבי גבינה של גוי (3). בגלל נקודת המוצא שאיסור גבינת-גויים היה משום "חשש תערובת חלב טמא", קבע הרמב"ם ש"גבינה או חמאה שנעשתה על ידי ישראל מחלב גוי, ... אמרו שמוותרת, שאין לחוש שמא נתערב בה